

▷ SZÖVEG: BARABÁS AMBRUS | FÉNYKÉP: HABARICS BÉLA

A KASZONYI-HEGY

TÁJHAGYOMÁNY ÚTJÁN: KIBELEZVE,
FÉLBEVÁGVA, MÉGIS NAGY BECSBEN...

A rövid, ám meredek, az Alföldhöz szokott tüdőt megtréfáló hegymenet végén méltó a jutalom: alattunk kristálytiszta vizű tavacskára és vaskos vulkáni sziklatömegre vigyáz a felhagyott bánya csendje. Ahogy a szédítő sziklaperemről elkanyarodva megkerüljük a hegyet, lábunk alatt hol törésvonal, hol államhatár. Sorsukra hagyott szőlőtőkék, gyümölcsfákkal tűzdelt erdő, sziklagyep és határőrök vigyázó szeme gondoskodik az utánozhatatlan atmoszféráról.

Keserédes múlt és biztató jövő...

A hegy magyarországi részének legfőbb magaslata (Bárci-tető, 219 m) jócskán megelőzi a gyakran (tévesen) az Alföld legmagasabb pontjaként emlegetett nyírségi Hoportyó 184 méteres hátát.

Logikus, hogy vulkanikus

Teljesítménytúrázók kíméljenek! – szólhatna a hegy mottója, aminek legmagasabb, ma Ukrajna területére eső pontja alföldi viszonylatban tekintélyes: 240 méterrel emelkedik a tengerszint fölé. A hegy magyarországi részének legfőbb magaslata (Bárci-tető, 219 m) pedig még mindig jócskán megelőzi a gyakran (tévesen) az Alföld legmagasabb pontjaként emlegetett nyírségi Hoportyó 184 méteres hátát. A Kaszonyi-hegy ezzel együtt sem mondható hegyóriásnak, de fontossága, érdekessége nem is ebben áll.

A nyírségi homokháttaktól messze, a Kárpátok melengető közelségében adódik az elgondolás, hogy a hegy vulkáni eredetű, s a környék lakosságát szondázva kiderül, hogy ezt a tájkozottabb helyiek is tudják. Az egytől egyig ukrainai területen magasodó Dédai-, Bégányi- és a Zápszonyi-hegyet is magában foglaló Kaszony–Bégányi-dombvidéken járunk, a hegy származástörténetéről azonban többet elmond, hogy a Kaszony–Zápszony vulkáni komplexum foglalja szűkebb földtani keretbe.

A geológiai objektívet nagyobb látószögűre cserélve azt látjuk, hogy a hegyet is felépítő vulkáni kőzetek – riolittufa és riolit – a belső-kárpáti vulkáni ívet létrehozó forrongó események tüzeiben fogantak. Annak a több mint 20 millió éven át zajló vulkáni tevékenységnek egyik epizódjában keletkeztek, ami magát a Pannon-medencét és a Kárpátokat is létrehozta. Az itteni felszíni kőzetek kora a legújabb radiometrikus korhatározás szerint nagyjából 12 és fél millió év (felső miocén).

A Kaszonyi-hegyi riolithoz hasonló, magas szilícium-dioxid-tartalmú (ún. savanyú) vulkáni kőzetek ebben az időszakban jóformán az egész Kárpát-medencében elterjedtek voltak, de a felszínen csak nyomokban vannak jelen; túlnyomó tömegüket maguk alá temették a késő miocénben és a földtörténeti negyedidőszakban keletkezett medenceüledékek. Ettől (is) igazán egyedi földtani és tájképi értelemben a hegy.

Gémeskút, tanyavilág, tikkadt szöcskenyájak – ismerős metaforái Alföldünknek. Egy tűzhányó, kőbánya vagy szőlőhegy képét kivétítve viszont már nem a nagy magyar síkság rajzolódik ki előttünk. Pedig az Alföld északkeleti csücskében mindez nem délibáb. Az Észak-Bereg eldugott zugában terpszkedik hazánk egyik leglaposabb és legkevésbé ismert bástyája, két ország határán, az ukrain Mezőkaszony és a magyarországi Barabás szomszédságában. Felkapaszkodva rá, páholyból nézhetjük az ukrain Kárpátok megunhatatlan előadását vagy épp a munkácsi várat, és az egykori bányaudvar szédítő mélységébe lepillantva joggal merül fel a kérdés: vajon hogyan kerül ide egy ekkora meredély?

De nemcsak a keletkezése, még a neve sem egyértelmű. A térképeken Kaszonyi-hegyként szerepel (ha ugyan egyáltalán), a helyieknek, határon innen csak Barabási-hegy marad. Erre erősít rá a népi irodalom is: *Barabási hegytetőn / Integet a szeretőm. / Selyemkendőt lobogtat / Engem oda csalogat* – idézi a helyi dalocskát Sebestyén Bertalan, a hegyet és a környéket jól ismerő, egykori mezőgazdasági üzemegység-vezető, felesége, Ica néni pedig nem rest rögtön el is énekelni azt. A huncutkodó népi-bulvár tartalomnál azonban sokkal több és mélyebb is van a két idős barabási ember fejében; Berti bácsi például – a Néprajzi Múzeum kutatási engedélyével – korábban 160(!) éneket gyűjtött a faluban, amit később Barabás Község Református Népi Temetési Énekei címmel ki is adtak.

A hegynek nemcsak a keletkezése, még a neve sem egyértelmű. A térképeken Kaszonyi-hegyként szerepel (ha ugyan egyáltalán), a helyieknek, határon innen csak Barabási-hegy marad.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
BARABÁS AMBRUS

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Beregi „tengerszem”

A kőbánya bezárását követően az egykor élettelen pocsolya lassanként tóvá cseperedett. Vize nemcsak a fölétornyosuló sziklafalat tükrözi jól, de azt is, hogyan vette birtokba az élet a magára hagyott víztestet

Szurdokerdő

A hegy ezüsthársas erdőrései nemcsak sajátos hangulatuk miatt érdemelnek figyelmet, de azért is, mert a bányában fészkelő uhuk a tél során itt találhatnak nappali szálláshelyet

FOTÓ: BARABÁS AMBRUS

Kőzetből kő

A hegy aljzatát alkotó (csak fúrásokból ismert) riolittufára települ a felszínen itt-ott természetes formában is kibukkanó, ám a történelmi és jelenkori kőbányászat által sokkal jobban feltárt, sávos megjelenésű riolit. A kőzet az idők során nagy népszerűségnek örvendett jó minősége és a környék adottságaihoz mérten ritka volta miatt. A két legjelentősebb kőlelőhely ma is elsősre szembeűnik: a hegy déli oldalában hosszan húzódó Nagykövesi-bánya ma már növényzettel itt-ott benőtt sziklafala, és az utoljára csak tsz-kőfejtőként ismert, mára a hegy arculatát legjobban meghatározó, az ukrán határ felé kacsingató többszintes külszíni fejtés után maradt bányaudvar és bányató.

Az itteni bányászat régi múltra tekint vissza, de hogy pontosan mennyire, nehéz megmondani. Amikor a 60-as években központilag 40 cm-es mélyszántást rendeltek el, az elsődleges következményen, az ún. eketalp-betegségen (a talaj anyagcseréjét, hő- és vízgazdálkodását akadályozó jelenség) túl a beavatkozásnak volt egy régészeti hozadéka is: felszínre kerültek „bizonyos kövek” – ahogy Berti bácsi visszaemlékezik. Az egyik ilyen egy agyonhasznált sütőkő volt, ami feltételezhetően az 1447-ben Barabáshoz csatolt Petlen község után maradt a földben. Lehoczky Tivadar 1881-es, „Beregvármegye monographiájában” olvasható részlet is megerősíti, hogy a középkorban már széles körben használták az itt bányászott követ: „Egy tekintet a régi beregszászi, muzsalyi s egyéb e tájon levő 14–15. századokbeli kőtemplomokra, s meggyőződünk, hogy a boltozat ívei, az ablakok, kapuk és ajtók tagozatai, keretei, támkövei, miken gótizálású díszletek és állatok metszvék ki, a beregszászi, muzsalyi és kaszonyi kőzetből készültek s így tartóssága kétségtelenné lett.” Valószínűsíthető, hogy a követ ennél régebbi időkben – akár a neolitikumban is – hasznosíthatták, ám erre közvetlen bizonyíték nem került elő.

Gördülő kövek

A bánya területére – elvileg – ma is tilos a belépés. A szabályszerzők 10 éve még azt is kipróbálhatták, milyen lehetett a köveknek a futószalagon

FOTÓ: BARABÁS AMBRUS

Az itteni bányászat régi múltra tekint vissza, a követ a régebbi időkben – akár a neolitikumban is – hasznosíthatták, ám erre közvetlen bizonyíték nem került elő.

A Horthy Miklós kormányzó unokatestvére, Horthy Sándor tulajdonában álló bánya akkoriban igazán modernnek számított, könnyen mobilizálható, sínpályán guruló csillék szállították a követ.

Az utolsó műszak

A kitermelés végnapjai felülnézetből: egy évtizeddel ezelőtt még hordták a gépek a hullott követ, de ekkorra a robbantásos fejtés már nem volt lehetséges

A legimpozánsabb, egyben legismertebb bánya-terület, az egykori tsz-bányaudvar eredetileg két külön bánya volt, melyek csak 1963-ban egyesültek. Az egyik az ún. Iszkovics-féle bánya, a másik pedig Horthy Miklós kormányzó unokatestvére, Horthy Sándor tulajdonában állt. Ez utóbbi akkoriban igazán modernnek számított, könnyen mobilizálható, sínpályán guruló csillék szállították a követ.

Később mindkét bánya kézzel járt: az állami gazdaságtól egykor a tsz vette bérbe (innen ragadt rá a név), ezekben az időkben alakították ki a bánya második szintjét, de aztán gazdasági megfontolásból a Vízügyi Igazgatóságnak adták tovább bérbe, az ő idejük alatt épült ki a sziréna és a vezetékes víz. Az utolsó tulajdonos egy fehérgyarmati kft. volt, a kitermelés a bányászati jog 2013-as törlesztésével megszűnt.

Kőkemény üzlet

A kezdeti kézi bányászatot a 20. század első felére felváltotta a robbantásos technológia. A töltet elhelyezéséhez szükséges lyukat eredetileg kézzel fúrták, és figyelembe véve, hogy a leghosszabb fúrószár 6 méteres volt, ez nem mindennapi teljesítmény: 1 öl kő kibányászásához 1 kg ekrazittal (pikrinsav) számoltak. A robbantást külön brigád végezte, ám minden óvintézkedés ellenére tragikus baleset is történt: egy alkalommal villám csapott a vezetékbe, a detonáció idő előtt bekövetkezett, a robbantómester életét pedig már nem tudták megmenteni. Egy másik – szerencsére komikus – történet is a robbantósokhoz köthető. A vizesedő köztrészekben a kreatív bányászok gumi óvszerbe csomagolva juttatták a tölteteket a lyukakba, hogy megóvják azokat a nedvességtől. Ám, amikor felülvizsgálták a bánya könyvelését, a revizorok megdöbbenéssel tapasztalták, milyen mennyiségű óvszert számoltak el a vállalatnál...

A bányák nem termeltek egész évben, jobbra téli üzemben működtek. Kőművesek és ügyesebb parasztemberek dolgoztak teljesítményalapú bérezéssel. A mértékegység az öl volt – 1 öl kő egy nagyjából 8 m³-es halmot jelentett. A bányászok a házépítőknél mellékesbe kifaragták a követ is, ha megfizették nekik.

A szállítás eleinte ló- és ökörfogaton történt. Kocsinként 1 köbmétert – nagyjából 16-17 mázsát – tudtak elvinni. Az ügyes kocsis, ha jól pakolt, a rakomány tetejére lapos, járdának való köveket is felhányt, amik aztán a kapuja előtt „lepottyantak”; a faluban máig sok háznál látni a kertben méretes kőtáblából rögtönzött kőasztalokat és -székeket.

A szállítás napi szinten folyt, az idegen fuvarosok már éjjel megjelentek, hogy jusson számukra áru: nagy volt a tülekedés a kőért. A helyiek hajnalban indultak Tiszaadonyba a szállítmánnyal, ott volt a depó, ahonnan a Vízügy hajóra pakolta.

A barabási polgármesteri hivatal és a hegyen található kutatóház falazatában ugyan viszontláthatjuk a lilás kőzetet, de ilyen célra csak ritkán használták e riolitot. Inkább házak alapozásánál, illetve útalapba, vasútépítésnél meg a tiszai mederszabályozáshoz, partvédelemhez alkalmazták.

Kocsinként 1 köbmétert – nagyjából 16–17 mázsát – tudtak elvinni. Az ügyes kocsis, ha jól pakolt, a rakomány tetejére lapos, járdának való köveket is felhányt, amik aztán a kapuja előtt „lepottyantak”.

Gyümölcsben erős

A szatmár-beregi gyümölcsstermesztés híre – jobbra az ártéri gyümölcsstermesztésnek köszönhetően – egykor messzi földre is eljutott, miközben a térség peremvidékén húzódó vulkanikus szőlőhegyek egzotikus színekként vegyültek e dicsfénybe. A Beregszászi-hegyek kistestvéreinek számító Kaszonyi-hegy szőlő-hegy-képe azonban mára már igencsak elhalványult. Ha felkapaszkodunk az egykori szőlőnek otthont adó hegyoldalon, alapos küzdelmet kell folytassunk az akáccal, hogy az egykori ültetvények nyomaira bukkanjunk. A tőkék hanyatlása azután vette kezdetét, hogy az állami gazdaságtól a rendszerváltás után a hegy nagy része magánkézbe került, ám az új tulajdonosok többsége felhagyott a műveléssel, pedig nem sokkal korábban, 1977–78 körül fejeződtek be a teraszosítások utáni telepítések (73-ban a hagyományos tőkét kivágták).

A tőkék hanyatlása azután vette kezdetét, hogy az Állami Gazdaságtól a rendszerváltás után a hegy nagy része magánkézbe került, ám az új tulajdonosok többsége felhagyott a műveléssel.

Kémfotó

A bányaperemről szemügyre vehetjük, a szemközti Bégányi-hegyet. Az ukrán oldalon máig láthatunk kisebb prészázakat, bár a szőlőművelés kultúrája odaát is hanyatlóban van

Magányos magtár

A hegy déli oldalán húzódó egykori kőbánya tetejéről pazar a kilátás. Az egykori Sűrű-tanya magtárépülete ma is áll, s ha már kísérteties, gyöngybagoly-fészkelőládák kihelyezésére éppen ideális

A természetvédelmi törekvés egyik szép példája, hogy a kezelt erdős-ligetes területekre hagyományos gyümölcsfajták csemetéit is elplántálták.

Azért akadnak, akik máig kitartanak: a hegy Tidépnek nevezett részén tucatnyi gazda ma is komolyan veszi a régi hagyományt. A fiatal gazdálkodó, Varga Szilárd annak ellenére tart ki a szőlő mellett, hogy abban évről évre mind több kárt tesz a felszaporodott szarvasállomány. A 4 hektárnyi családi szőlőben régi és modern fajtákkal vegyesen próbálkoznak, vannak egészen friss telepítéseik is. Gerzsenyi Pali bácsi és a fia is itt műveli a régi tőkét, és azon túl, hogy nagy becsben tartják a kevés megmaradt földet, szívesen nosztalgálnak a szőlőhegy dicsőbb múltján. Például azon is, hogy a minden korban a hegyközség központját jelentő Batka-tanya impozáns borháza (ami már három évtizede kihasználatlanul áll) micsoda pompás hely volt egykoron.

Az itteni szőlő zöme hagyományosan fehér bakator (ezerjő) volt, de volt Afuz Ali, kecskecsesű, hagyományos rizling, szerémi zöld, nyári fekete, gyöngyszőlő meg királyleányka. (Utóbbi állítólag barabási eredetű fajta, de annyi bizonyos, hogy innen terjedt el az ország többi részére.) Sőt, ez közel sem minden: Sebestyén Berti bácsiék családja a Bárczi-tetőn egykor negyvennél több fajtát termesztett! Nem véletlenül, ugyanis édesapja, aki 1920-ig pincemester volt a Batkában, keresett volt a

Tőkefelhalmozók

Vannak, akik máig kitartanak a szőlő mellett, még akkor is, ha manapság nem a legjobb üzlet. Ám már megjelent az új generáció: néhány lelkes, fiatal gazda újra meglátta a fantáziát a „tőkésítésben”

Az itteni szőlő zöme hagyományosan fehér bakator (ezerjő) volt, de volt Afuz Ali, kecskecsesű, hagyományos rizling, szerémi zöld, nyári fekete, gyöngyszőlő meg királyleányka. Utóbbi állítólag barabási eredetű fajta...

Meghagyva

A Barabási-hegy adottságai kiválóak a szőlőtermesztésre, az ún. termőhelyi pontérték itt neves hazai borvidékéket közelíti. Az utóbbi időben ezt a szarvasok is kiszimatolták, akik képesek a villanypásztoron is áttörni a csemegéért. Sajnos nemcsak a gyümölcsöt, de a hajtásokat is megrágnak

Ritka kincs

A házi berkenye az ország ezen szegletében nem jellemző, de a magányos szőlőhegyen egykor mégis termesztésbe vonták. Megmaradt példányait a sziklagyepes domboldalon csodálhatjuk, és szerencsés években kóstolhatjuk a gyümölcsét is

szakmában, neki a 2-3-szoros napszámot is megadták, ha elment szőlőt oltani.

Az egykori mezőkaszony-beregszászi borvidék (ma meglepő módon a bükki borvidék része...) díszletesei a hegyet borító szőlőültetvényeket gyümölcsfákkal is szépen berendezték; hajdanán nem akadt szőlő, aminek a végében, de akár a kellős közepén ne állt volna pár természetes gyümölcsfa, a Gyebő-tetőn pedig a füge is szépen termett. Berti bácsiék családi szőlőjében öt, méretes cseresznyefa is ékeskedett, közel húszméteres koronaátmérővel. Nagy szemű, ropogós fajta. A deportálás előtt a zsidó kereskedők ezt minden évben megvették, még fáján. Egyedül ez elegendő bevételt hozott a családnak a szőlő éves munkálataira! Cseresznyéből volt seregni fajta: szívcsesznye, hályogos cseresznye, májusi cseresznye, cigánycseresznye.

De volt másféle gyümölcs is, például barack. Hatalmas fák, amik sosem száradtak ki. Meg vérbélű körte is. És persze szilva: nemtudom, veres, sárga, rózsaszín, korsó... Almából többnyire kenézi, meg cigány- és kormos is. A hegy erdős részeit járva ma is lépten-nyomon találkozunk magról kelt, „elkódorgott” gyümölcsfákkal, de a természetvédelmi törekvés egyik szép példája, hogy a kezelt erdős-ligetes területekre hagyományos gyümölcsfajták csemetéit is elültették.

Prés alatt

Közvetlenül a II. világháború után annyi szőlő termett, hogy több bor készült belőle, mint a falu összes ásott kútjában a víz együttvéve – valaki akkoriban kiszámolta. Pedig meg kellett érte küzdeni rendszeren: a permetvizet a hegyközség kerülőházánál lévő közkútból cipelték, saját kútja csak keveseknek volt a hegyen. (Ezek a kis kerülőházak egy időben a csempészet szervezésében is szerepet játszottak: korábban – a húszas években – például búzát vittek át az akkor itt húzódó magyar–csehszlovák határon: volt nap, amikor akár ezer mázsát is!)

1945 előtt a Hangya Feldolgozó vette meg és dolgozta fel a szőlőt: akinek sok volt, oda vitte. „A borkészítést itt mindenki a maga bőrén tanulta meg – magyarázza Berti bácsi. – Helyi sajátosság, hogy pincék alig vannak, csak a módosabb családok egyikének-másikának. A Batka-

A kis kerülőházak egy időben a csempészet szervezésében is szerepet játszottak: korábban – a húszas években – például búzát vittek át az akkor itt húzódó magyar–csehszlovák határon: volt nap, amikor akár ezer mázsát is!

Üresjárat

Szép emlék, mégis szomorú. Hiába a díszes vasmunka, ha nem kell már egybentartania a tonnányi szőlőszemeket

FOTÓ: BARABÁS AMBRUS

Elvadult borvidék

A Batka egykor a Barabási-hegy szőlőművelésének központja volt. Az évtizedek óta magára hagyott épület árkádjai alatt jó állapotban megmaradt, dupla szőlőprés díszlegel kihasználatlanul

Csak hivatalosan!

A szüreti bárca igazolta, hogy a szőlőbirtokos a hegyközségi járulékot megfizette, s ezzel jogosulttá vált a szüretelésre. Berti bácsi nemcsak a szép emlékeket, de a régi dokumentumokat is megőrizte

A barabási lakosok zöme ma legfeljebb lent, a faluban, a saját kertjében tart egy-egy lugast. Ma már nem túl kapós áru a bor, alig akad rá vevő.

Anno 1715

Ukrajna közelségét mi sem jelezhetné jobban, mint az, hogy a vadriasztó rendszert a lembergi sörgyár termékének csomagolásából fabrikálták. Az üzenet is világos

FOTÓ: BARABÁS AMBRUS

KONKURENCIA

Gerzsenyi Pali bácsit máig boldoggá teszi egy-egy szép fürt látványa. Sietni kell a szürettel, mert a darazsak komoly konkurensek

borok. Ezek jóval erősebbek a munkácsiaknál, s ha okszerűen kezelgetnek, édesebb, zamatosabbak; azonban hasonló művelet mellett még sem érik el azon fokot, melyen a beregszászi, muzsalyi és benei borok állanak.”

A barabási lakosok zöme ma legfeljebb lent, a faluban, a saját kertjében tart egy-egy lugast. Ma már nem túl kapós áru a bor, alig akad rá vevő. Egykor még – úgy mondják – „szeme volt” a szőlőnek, gyümölcsként vagy borként (esetleg mustként) mindent el tudtak adni. Feketerizling-, zala-gyöngye-, elvira-tőkék tövében hűsölve ecseteli mindezt Berti bácsi, akinek sosem lenne szíve kivágni a kertjében megmaradt öreg lugast.

FOTÓ: BARABÁS AMBRUS

tanya épülete mögött a hegy gyomra ma is rejti az egyiküket.”

Milyen volt egykor a barabási bor? Erről a Lehoczky-féle monográfiát érdemes megint fellapozni: „A munkácsi és beregszászi borok közt foglalnak helyet minőségükre nézve a dédai, kaszonyi és somi, porphirt és rhyolitot is tartalmazó hegyeken termő

Természet: nagy becsben

Az egykori, kizárólag haszonvételem alapuló tájhasználat alkonya részben a történelem sodra, részben emberi hanyagság, részben pedig természetvédelmi törekvések nyomán érkezett el és adott új jövőképet a hegynek. Az korábban sem volt kérdés, hogy a Kaszonyi-hegy természeti értékei különlegesek, ám 1991-ben ezt törvénybe is foglalták, és nemcsak mint földtani ritkaság: a szigetvulkánon létrejött egyedi, fajgazdag élővilág is feltétlenül rászolgált az őrző kézre, melyet a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI) legkeletibb karja – a Nyírség-Szatmár-Bereg Tájegység – mozgat immár 30 éve, a hegy közel 160 hektárnyi területén.

Az alföldi viszonylatban szokatlan, mozaikos élőhelyegyüttes „kemény magját” ezüsthársas-dárdáskarjú tölgyes szurdokerdők, tatárjuharos tölgyesek és a sziklagyep-sztyepprért mozaikok alkotják. Mindezt olyan, ritkaságszámba menő növényfajok tarkítják, mint az agárkosbor vagy a pázsitos nőszirm. A lista persze hosszan folytatódhatna. Az itt fészkelő madarak közül természetvédelmi szempontból az uhu jelenléte a legmeghatározóbb. Külön színfoltot jelentenek olyan kárpáti, illetve dacikus fajok, mint a kék meztelencsiga, a stys-tarsza vagy az erdélyi avarszöcske. De valódi faunisztikai ritkaságok, mint a nagy tűzlepke vagy a nagypettyes hangyaboglárlka is megtalálhatók

Nemcsak mint földtani ritkaság: a szigetvulkánon létrejött egyedi, fajgazdag élővilág is rászolgált az őrző kézre, melyet a Nyírség-Szatmár-Bereg Tájegység mozgat immár 30 éve, a hegy közel 160 hektárnyi területén.

Az egyik legfontosabb célkitűzés a hegy gyepterületeinek rehabilitálása, illetve más területek művelésiág-váltással és aktív természetvédelmi kezeléssel történő átalakítása gyepterületekké.

Lila orchideák

A hegy keleti, sziklakibúvásos lejtőin április végén–május elején virágzik az agárkosbor. Védett orchideafajunk ezen az élőhelyen a szokásosnál kisebb méretben fejlődik ki, fennmaradásának záloga pedig a sziklagyep cserjésedés elleni kezelése

Gyep(re)konstrukció

A Varázslatos Magyarország önkéntesei is bekapcsolódtak a hegyen zajló természetvédelmi munkákba. Az egykori szőlőteraszt már régen az invazív akác uralja, de ennél jobb sorsra érdemes: gyepes élőhely kialakítása a cél

a hegyen, utóbbinak ez a terület az egyetlen ismert tiszántúli előfordulása! Ugyancsak kiemelt figyelmet érdemel a keleti gyöngyházlepke itteni állománya, ugyanis hazánkban inkább a hegyvidéki égerligetekben és üde lomboserdőkben jellemző.

A védett fajok élőhelyének megőrzése, az invazív fajok kiszorítása mellett ma az egyik legfontosabb célkitűzés a hegy gyepterületeinek rehabilitálása, illetve más területek művelésiág-váltással és aktív természetvédelmi kezeléssel történő átalakítása gyepterületekké. Nem könnyű feladat, hiszen az egykori szőlőművelés után otthagytott hegyoldalakat az agresszíven terjeszkedő cserjék, gyalogakác vagy az akác vette birtokába, néhol masszív erdős területeket alkotva. E törekvés elősegítésére a nemzeti park hosszú évek munkáját fektette minél több területre saját vagyongazdálkodásba, illetve megvásárlásába: ma már a természetvédelmi terület mintegy negyede ilyen, és a folyamat ma is tart.

Az országos rendszer részeként a nemzeti park is részt vesz a pannon gyepek hosszú távú megőrzésének szentelt programban, jelentős segítséget kapva ezzel a térségben igen fontos élőhelytípus megőrzéséhez. Ennek egyik kiemelt helyszíne pont a Kaszonyi-hegy! A természetvédelmi kezelés útja itt a szó legszorosabb értelmében is rögös, ám a munkálatok a nehéz terepviszonyok ellenére megkezdődtek. Gépekkel és kézi erővel is végzik a munkát, sőt, esetenként önkéntes természetvédők is megjelennek a hegyen. (Utóbbira éppen az elmúlt hetekben volt példa, mikor a Varázslatos Magyarország stábjára járt itt, oldalukon elszánt természetszerető civilekkel.)

Vérmes ragadozó

Az erdélyi kurtaszárnyú szöcske a Pholidoptera nemzetség legnagyobbika. A hegyen élő kárpáti-dacikus rovarkülönlegességek egyike

Határsértő szirmok

Erdő és gyepterület határán, az ukrán–magyar határsávban találkozhatunk a védett pázsitos nőszirmmal. Ezek után nem is csoda, hogy a feltűnő színű virág szeret elbújni saját levelei között

„Megyen a hegyen a turista...”

Szenes Iván örökbecsű szerzeményében sok igazság rejlik, érdemes meghallgatni. A természetvédelem egyik dilemmája, hogy a „nyápic hősokeket” megtúrja-e a hegyen, netán támogassa is. A természetből való kitiltásnál sokkal jobb a tudatos nevelés. Ahhoz, hogy a hétvégi kirándulók után tényleg csak lábnyomok maradjanak, még sok a tennivaló.

Ehhez azonban a megfelelő tájékoztatáson túl természetvédelmi elveken alapuló infrastruktúra is szükséges, annál is inkább, mert a kitermelés befejezésével megnyílt az út a kirándulók előtt, és hasonlóan ahhoz, ahogy a kialakuló bányató élettel telt meg, ugyanúgy népesítik be hétvégénként az emberek is a hegyet.

Azzal együtt, hogy a nemzeti park évek óta tart a hegyen szakvezetett túrákat, valamint több éve bekapcsolódott az ország földtani érdekességeit bemutató Geotóp Nap programsorozatába, a Kaszonyi-hegy (öko)turisztikai kínálata még korántsem teljes.

Korábban szó volt a bányaudvar méretes sziklafalán kialakítandó via ferrata útvonalról, de ezt a kőzet minősége nem tette lehetővé, és talán a sziklapárkányokon fészkelő uhuk is leszavazták volna az ötletet. Ami viszont már realitás: a hegyen kialakítandó, a fontosabb természeti értékekre fókuszáló természetvédelmi-földtani tanösvény, amely egyben kijelölt túraútvonalaként is segíteni fogja az itt kirándulni vágyókat. Ennek mintegy alapkövetételeként már megvalósult az egyedi fejlesztésű madáritató/madárfigyelő bódé (budi), ami egyben pottyantós WC-ként is működik. A természetjárók itt a deszkaülőke kényelméből figyelhetik és fotózhatják az itatóra leszálló madarakat a reflexiós üveg rejtett oldalán! A beregi térség komplex kerékpáros-turizmus-fejlesztése keretében a bánya közelében biciklis-pihenőpont is létesült. Ha pedig már kerékpár: a nemzeti park által szervezett, a térség természeti értékeit bemutató elektromoskerékpár-túrák némelyike a Kaszonyi-hegyet is célba veszi.

Egy isten háta mögötti dombocská az ukrán határzónában talán sosem lesz a tömegturizmus színhelye, ám ez nem is lehet cél. Az viszont annál inkább, hogy vállalkozó kedvű gazdák, elhivatott természetvédők, tudatos természetjárók és jó szemű befektetők előbb-utóbb olyanná gyúriják, amihez a paradicsomi vidéket látva nem kell nagy képzelőerő. Ha így lesz, majd barabási borral koccintunk a Batka teraszán...

Stys-tarsza

Ez a Balkánról származó, furcsa nevű szöcske hazánkban igen ritka. Szigetszerű előfordulásainak egyike éppen a Kaszonyi-hegy. A fokozottan védett Natura 2000-es jelölő-faj természetvédelmi értéke 100 ezer forint!

Az egyedi fejlesztésű madáritató/madárfigyelő bódé (budi) egyben pottyantós WC-ként is működik. A természetjárók itt a deszkaülőke kényelméből figyelhetik és fotózhatják a madarakat!

Kettő az egyben

Egy természetvédő-természetfotós álma vált valóra, mikor elkészült és helyére került a madáritatóval kombinált illemhely. Trónolj, és kattints a természet lágy ölén!

Határeset

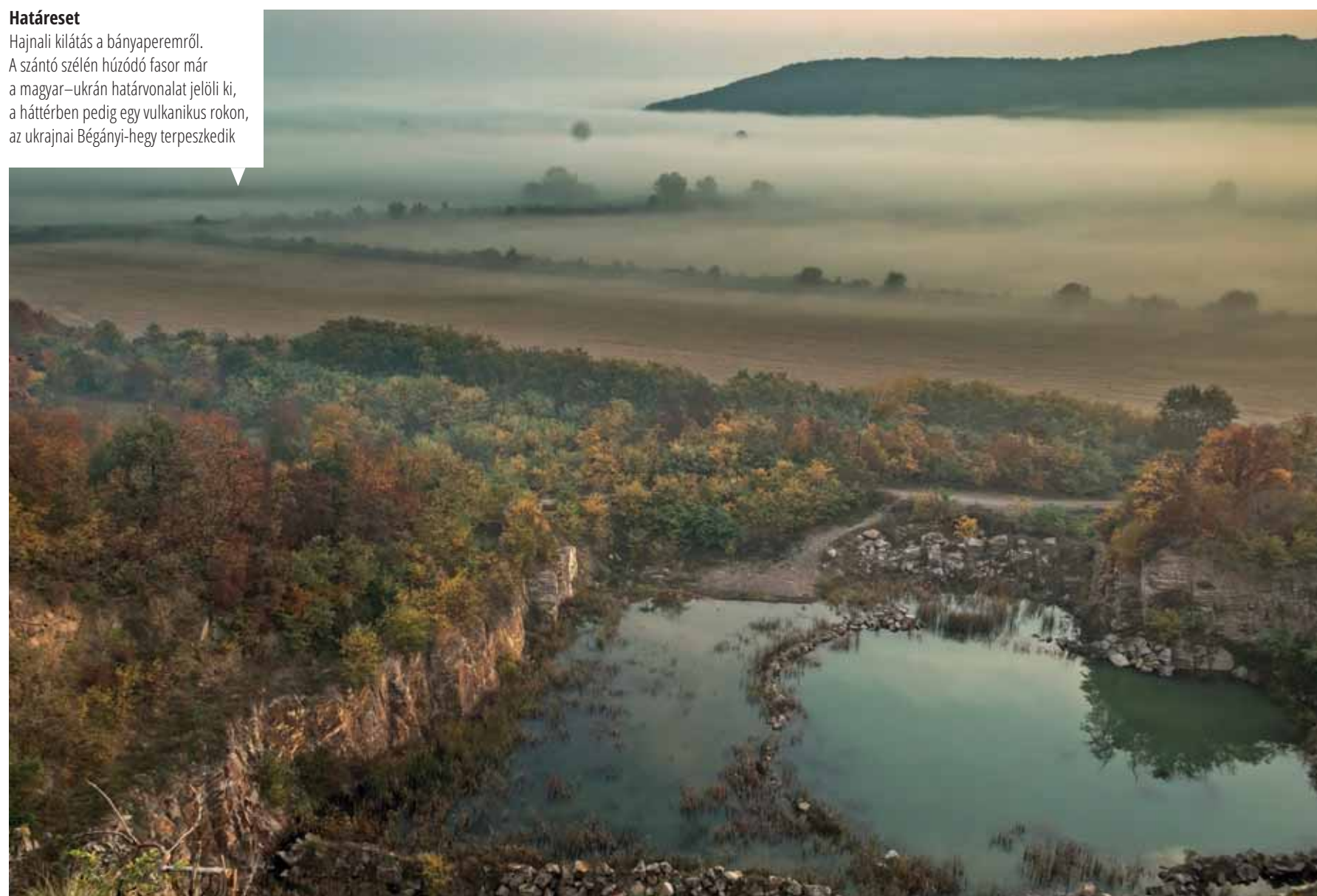
Hajnali kilátás a bányaperemről. A szántó szélén húzódó fasor már a magyar–ukrán határvonalat jelöli ki, a háttérben pedig egy vulkanikus rokon, az ukrainai Bégányi-hegy terpeszkedik

BARABÁS AMBRUS
GEOLÓGUS, A HORTOBÁGYI
NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
TERMÉSZETVÉDELMI
MUNKATÁRSA

HABARICS BÉLA
TERMÉSZETVÉDELMI ŐR,
A HNP NYÍRSÉG-SZATMÁR-
BEREG TÁJEGYSÉGÉNEK
VEZETŐJE, TERMÉSZETFOTÓS

A PÉNZÜGYILEG TUDATOS HÁZTARTÁSOK KÖRNYEZETKÍMÉLŐBB DÖNTÉSEKET HOZNAK

Bár a fenntarthatóság hosszú távon anyagilag is kifizetődő, a Magyar Nemzeti Bank friss közvélemény-kutatásából az derül ki, hogy ezzel a lakosság egyelőre még kevéssé van tisztában. A pénzügyileg tudatos háztartások azonban többnyire környezetkímélőbb fogyasztói döntéseket hoznak – igaz, takarékosági megfontolásból. A legfrissebb hazai felmérés alapján egyértelmű, hogy a környezettudatosság és a háztartás pénzügyekhez való viszonya között összefüggés van.

A zöldpénzügyi termékek térnyerése meghatározó globális trend, hazánkban azonban csak mostanában kezd bővülni a kínálat. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a kínálat ösztönzése mellett fontos lépésnek tartja a potenciális kereslet élénkítését is. Ezért indította útjára az MNB 2020 decemberében a Családi Zöld Pénzügyek programját, amely a felnőtteket célzó pénzügyi ismeretterjesztést, fogyasztói szemléletformálást kívánja kitágítani annak bemutatásával, hogy a pénzügyek a környezet, valamint a fenntartható fejlődés szolgálatába is állíthatók. A program fejlesztésének megalapozására és a lakosság pénzügyi döntésmechanizmusainak feltárására a jegybank 2021 nyarán egy 1000 fős, a 25–59 éves, ABC státuszú magyar lakosság körében reprezentatív kutatást végzett „Ökotudatosság és pénzügyek” címmel.

A felmérés alapján a vizsgált lakosság négy, jól elkülöníthető csoportra osztható a környezetvédelemmel és a pénzügyekkel kapcsolatos attitűd szerint. A leginkább környezettudatos 17% teljes életmódját áthatja a környezettuda-

tosság, odafigyel pénzügyeire, míg további 34%-nak akkor fontos a környezetvédelem, ha az valamilyen megtakarítással jár. 16%-ot tesz ki a nagyobb részben életkezdők által dominált, mának élő kockázattal rendelkező csoport, míg 33% közömbösnek mutatkozik a környezetvédelem és a takarékoság tekintetében egyaránt.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a környezetvédelmi problémák kategorikus tagadása a megkérdezettek körében nem jellemző, de az egyéni felelősség alulértékelt: a résztvevők alig harmada gondolja úgy, hogy jelentős hatása lehetne a környezetre és a fenntarthatóságra. Ugyanakkor biztató, hogy a háztartások döntő többségében – még a közömbös csoport 77 százalékában is – van legalább 1 fő a háztartásban, aki odafigyel a környezetvédelemre.

Tízből nyolc ember számára ismert volt az ökológiai lábnyom fogalma, de a saját háztartásuk vélt ökológiai lábnyomát a többség alulbecsülte. Az ökológiai lábnyomot csökkentő lépések közül pedig általában azokat teszik meg leginkább, amelyek azonnali megtakarítással kecsegtetnek. Bár az élelmiszerek egy átlagos magyar háztartás havi költségvetésének mintegy 30%-át teszik ki, mégsem tudatosul ennek környezetvédelmi vonatkozása, vagyis az élelmiszerek ökológiai lábnyomukban elfoglalt helyét a megkérdezettek lényegesen alá-

becsülik. A komolyabb lemondással, életmódváltással, illetve anyagi beruházással járó környezettudatos döntéseket pedig többnyire annak hosszú távú anyagi megtérülése motiválja.

A megkérdezettek döntő többsége (83%) ismer legalább egyet az utóbbi években elérhető zöldpénzügyi megoldások közül, 81 százalékuk azonban még sohasem élt ilyesmivel. A lakosságnak több mint a fele, 57%-a pedig nyitott lenne további információkra ezzel kapcsolatban. Beruházásra esetében is az elsődleges szempont a megtakarítás lehetősége volt, a környezetvédelem nem volt elsődleges. Akik azonban már fektettek zöldmegoldásokba, általában elválaszthatatlannak látják a kettőt.

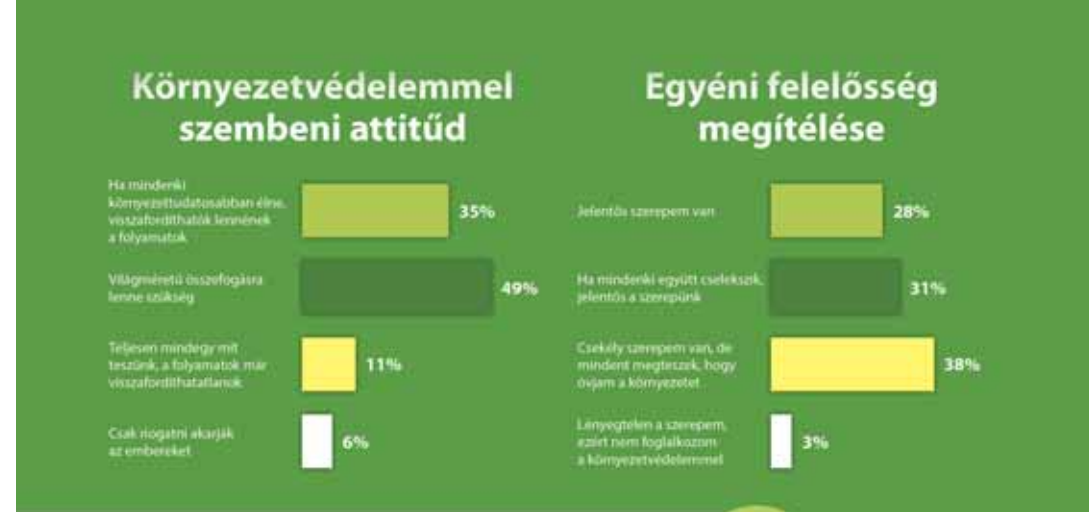
A kutatás egyértelműen rámutatott arra, hogy a lakosság gondolkodását, fenntarthatóságot szolgáló döntéseit leginkább a megtakarítási lehetőségek iránti érdeklődés befolyásolja. A nyitottság és a további információk iránti igény egyértelműen jelen van, így a fenntarthatóság és a pénzügyek közötti kapcsolat tudatosítása a jövőben is a Családi Zöld Pénzügyek Program alapvető célja lesz.

(X)

A kutatás részletes eredményei a QR-kód segítségével érhetőek el.

CSALÁDI ZÖLD PÉNZÜGYEK
Környezettudatosan a családi kasszáért

A környezetvédelmi probléma tagadása elenyésző, ugyanakkor az egyéni felelősség megítélése alulbecsült.

A környezettudatosság jellemzően nagyobb pénzügyi fegyessel és odafigyeléssel jár.

A háztartások inkább alulbecsülik saját ökológiai lábnyomukat...

BIZTOS GYŐZELEM...

Újra maszk nélkül, a megszokott, jó hangulatban zajlott október 8–9-én a Földgömb Nemzetközi Középiskolai Földrajzverseny a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázumban. A pénteki írásbeli középdöntőn 14 továbbjutott csapat vett részt. A szombati döntőben a mezőnyt már ez első fordulótól biztosan vezető Koszta Benedek–Sándor Vince Máté-páros nyerte a Szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnáziumból, akik a döntőben is magabiztosan meneteltek a dobogó legfelső fokáig, a többieket folyamatosan maguk mögé utasítva. Felkészítő tanárai: Szöllősy László és Szöllősyné Pálfi Melinda voltak.

Második helyen végzett a tavalyi versenyünk győztes párosa, Cziráki Kamilla és Novák Sámuel a Batthyány Lajos Gimnáziumból (felkészítő tanáruk Alexa Mercédesz volt). Szintén dobogós helyezést ért el a Szegedi Radnóti Miklós Kísérleti Gimnázium másik csapata, a harmadik helyen végző Matúz Balázs és Matúz Marcell. Felkészítő tanárai szintén Szöllősy László és Szöllősyné Pálfi Melinda voltak.

Köszönet Gruber László tanár úrnak, a verseny atyjának a kiváló feladatokért és a vidám hangulatért!

A FÖLDGÖMB EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREI ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. LÓCZY DÉNES
ALELNÖKÖK: DR. EGEDY TAMÁS
DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR
FŐTITKÁR: DR. JENEY LÁSZLÓ

SAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKÉPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY–BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNÁNTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZEKESZÁRD)
EGER–BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS–MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYÖR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNÁNTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYÍRSÉGI OSZTÁLY (NYÍREGYHÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAÓRSI ÚT 45.
KÖNYVTAR@FOLDRAJZITARSASAG.HU
A KÖNYVTÁR ELŐZETES EGYEZTETÉS ALAPJÁN
ISMÉT LÁTOGATHATÓ!

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJEGYKÉNT BEJEGYZETT JELEKE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2006–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

KEZDJE A 2021–2022-ES TÉLI SZEZONT TAUPLITZALMON!

HOTEL BERGHOF TAUPLITZALM

SZEZONKEZDŐ BESÉLÉS TAUPLITZALMON

2021. NOVEMBER 26–29.

3 éjszaka félpanzióval, 2 napos sibirlettel
Kedvezményes ár: € 250 / felnőtt

Hógaranciát vállalunk, ha nem esne le
a hó, akkor lehet ingyenesen stornózni!

Várunk szeretettel idén is mindenkit egy vidám
szezonzkezdésre a hóbiztos Tauplitzalm-fennsíkron,
a Hotel Berghofban, a síterek kellős közepén,
1650 m magassághon.

Sielés közvetlenül a szálloda ajtajától,
délután és este programok a házban
(Après-Ski, fáklyás túra, diszkó stb.).

Bővebb információ: Tömösvári László, igazgató
Telefon: +43-3688-2325 • Mobil: +43-664-385-9773
Hotel Berghof Tauplitzalm • Tauplitzalm 19. 8982 Tauplitz

Honlap: www.berghof-tauplitz.at
E-mail: info@berghof-tauplitz.at

die
tauplitz

CEZANNE-TÓL MALEVICSIG

ÁRKÁDIÁTÓL AZ ABSZTRAKCIÓIG

Paul Cézanne: Kártyajáték, 1890-1895 körül | Musée d'Orsay, Párizs

Marcel Duchamp: (Férfiak) Kártyajáték, 1911 | Musée National d'Art Moderne, Párizs

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM 2021. 10. 29. – 2022. 02. 13.

Fő támogató:

Kiemelt támogató:

Együttműködő partnerek:

Mediatámogatók:

